

Manifest

Bijna niemand gaat nog uit vrije wil naar het theater.

Dirk Opstaele, artistiek leider van Ensemble Leporello,

trekt van leer tegen theatermakers die

de schijn redden

met schijntheater gemaakt voor een schijnpubliek

en tegen de profeten van de zogenaamde authenticiteit.

Dit tijdschrift wordt uitgegeven voor mensen die nog naar het theater gaan, dus voor bijna niemand. Zelfs ik, die in een 'kunstminnend milieu' leef, ben omringd door types die met moeite vijf keer per jaar de weg naar een theaterhuis vinden – en meestal vervelen ze zich daar nog ook. Dat theaterhuis namelijk heeft zijn aloude, bijna mystieke en diepmenselijke betekenis verloren, zijn tribune is verworden tot een helling van verveling, plaatsvervangende schaamte, ergernis, afschuw... De cinema en de tv die wél nog volk trekken, die wél nog ontroeren, aanstoot geven of vermaken, en die, ogenschijnlijk zoals theater, menselijke figuren ten tonele voeren, lijken de klus nu te klaren. Diezelfde mensen die mij omringen zien zonder dat zij er erg in hebben een vijftal films per week – dat is nogal wat anders dan vijf voorstellingen per jaar. Eén van de gevolgen hiervan is dat men (zowel toeschouwers als podiumkunstenaars) het theatergaan en het theatermaken is gaan verwisselen en verwarren met het bioscoopbezoek en de cinematografie, de theaterzaal met de bioscoop, het toneelspel – dat ruimte maakt – met het cameraspel – dat ruimte bewoont. In zekere zin is die overgang, die verloederding van het theater begonnen met het ontstaan van decors. Het locatietheater, met echte decors, is een typisch voorbeeld van die misvatting. Of de cinema nu schuld heeft of slechts symptoom is, het uitsterven van de theaterganger en de verkeerde verwachting ten aanzien van de theatervoorstelling hebben bijgedragen tot de monsterlijke vergroeiing die vandaag de dag podiumkunst heet.

Let op, die overgang begon al voor het begin van deze eeuw. Beetje bij beetje werden de ter

plaatse, 'met de hand' gemaakte taferelen vervangen door in serie gekloonde, perfect herhaalbare projecties van taferelen. Een steeds opnieuw te volvoeren (en te hermaken) daad werd verward met een gebruiksvoorwerp, een zich adresserende daad verwerd tot een gedrag dat zich, als een ding, laat bekijken. De in sommige verkalkte koppen nog nagloeiende Stanislavskiaanse esthetiek is daar een uitwas van. Maar ook de roep naar het 'niet spelen', naar het 'zichzelf zijn op scène', ook de angst voor projectie, voor illusie, voor esthetiek en onmiddellijk genot zijn stuip trekkingen van die reformatie.

Bon, dit alles in zoverre men nog kan spreken van een theaterpraktijk want, vergeet het niet: bijna niemand gaat nog uit vrije wil, uit lust of verlangen naar een gewone, anonieme, rechte theatervoorstelling zonder intellectuele voorwendsels, goede bedoelingen, eigentijdse alibi's of wat dan ook waarmee theater vandaag wordt aangesmeerd. Podiumkunstenaars bleven en blijven nog wel theater spelen, maar dit gebeurt voor een publiek dat zich aandient uit nostalgie, uit traagheid, of omwille van de mondaine ceremonie voor en na de voorstelling. Of – en daar wil ik het over hebben – omdat dat publiek er op professionele, collegiale, pedagogische, familiale (?) of financiële manier bij betrokken is. Kortom: het is al lang gedaan met de echte, noodzakelijke, levende podiumkunst. Blijft over een gesubsidieerde, geïnstitutionaliseerde ambtena-

rij die een schijnpubliek nodig heeft om de schijn te redden, en in zekere zin wordt dat publiek nog betaald ook om te komen kijken. Om zich als podiumkunstenaar recht te houden, vandaag de dag, is niet het echte publiek, maar het zootje apparasjiks, programmatoeren, productieleders en opperhoofden van kunstcentra van tel: die, en hun hele hofhouding van vleiers, snobs, napraters, subsidiejaegers, academische en journalistieke herkauwers, die moet men, als podiumkunstenaar, verleiden, behagen, om de vinger winden. En denk vooral niet dat die verleiding op de scène geschiedt want dat talent, de kunst om aandacht en ontroering te kweken bij een aanwezige publiek, wordt niet gewaardeerd, wordt vergeten, gaat verloren. Foto's, catalogi, dossiers, productievergaderingen, videocaptaties, voor- en nabesprekingen, colloquia, panelgesprekken, conceptuele en dramaturgische uitvluchten: daarmee wordt het pleit gewonnen, of verloren.

In deze kunstmatige biotoop van inteelt en dwalingen leeft een monsterlijke fauna.

In de eerste plaats is er de oude garde, die van de conservatoria en de grote huizen. U kunt zich indenken hoe vadsig die vedetten er soms bijlopen, voorzien van hun schijnheilige geloofsbrieven, a priori of a posteriori gerechtvaardigd door hun diploma en de blabla van de huisdramaturg, in vaste dienst, dik betaald en genoeglijk luisterend naar zichzelf en de hunnen terwijl ze hun peperdure routine opvoeren. Maar bon, hun publiek is toch al bijna dood (of blind en doof) en zichzelf gaan binnenkort met pensioen – over hen gaan we niet weer beginnen.

Naast die gevestigde podiumverslijters is er de nieuwe generatie, de zogenaamde tegen-